

**UNIVERSITATEA „AUREL VLAICU”
DIN ARAD ȘCOALA DOCTORALĂ
INTERDISCIPLINARĂ FACULTATEA
DE ȘTIINȚE UMANISTE ȘI SOCIALE
DOMENIUL DE DOCTORAT
„TEOLOGIE”**

**O analiză sistematică a conceptului
de umblare în Duhul în contextul
biografiei și pneumatologiei lui
Gordon Fee**

TEZĂ DE DOCTORAT

COORDONATOR ȘTIINȚIFIC
Conf. univ. dr. habil. Daniel G. Oprean

DOCTORAND
VOICHITA-CLAUDIA VARGA MATEI

**ARAD
2025**

CUPRINS

INTRODUCERE	0
RELEVANȚA TEMEI.....	4
JUSTIFICAREA	6
OBIECTIVELE DETALIAATE	14
IPOTEZA ȘI OBIECTIVELE CERCETĂRII.....	15
DELIMITĂRILE CERCETĂRII	17
METODOLOGIA CERCETĂRII	18
STRUCTURA TEZEI.....	20
PARTEA I: GORDON FEE REPERE BIOGRAFICE SI BIBLIOGRAFICE	27
INTRODUCERE LA PARTEA I.....	27
CAPITOLUL 1: BIOGRAFIA LUI GORDON FEE.....	29
INTRODUCERE	29
1.1 DRUMUL CĂTRE ERUDIȚIE: VIAȚA ȘI OPERA LUI GORDON DONALD FEE	29
1.2 RĂDĂCINILE ȘI ASCENSIUNEA LUI GORDON FEE.....	32
1. 3 DINAMICA SPIRITUALĂ ȘI PROVOCĂRILE ÎN MIȘCAREA ADUNĂRILOR LUI DUMNEZEU: FORMAREA LUI GORDON FEE.....	35
1.4 SCHIMBĂRILE CHEIE ÎN VIAȚA LUI GORDON: DE LA PASTOR LA PROFESOR ȘI CERCETĂTOR	39
1.5 O CĂLĂTORIE ACADEMICĂ: DE LA AȘTEPTĂRI LA DESCOPERIRI ÎN TEXTELE BIBLICE	41
1.6 PASIUNEA PENTRU TEXTELE BIBLICE: O CĂLĂTORIE ACADEMICĂ NEAȘTEPTATĂ	42
1.7 CREDINȚĂ ȘI CERCETARE ACADEMICĂ	45
REZUMATUL CAPITOLULUI 1	46
CAPITOLUL II: GORDON FEE, MOȘTENIREA LĂSATĂ ÎN TEOLOGIA CONTEMPORANĂ	48
INTRODUCERE	48
2.1 CONTRIBUȚII INOVATOARE ALE LUI GORDON FEE ÎN CRITICA TEXTUALĂ	49
2.2 IMPACTUL ASUPRA EXEGEZEI NOULUI TESTAMENT	55
2.3 PNEUMATOLOGIA LUI FEE PROFUNDĂ ȘI APLICATĂ	57
2.4 INFLUENȚA LUI GORDON FEE ASUPRA ÎNVĂȚĂMÂNTULUI TEOLOGIC	62
2.5 UN EXEMPLU DE INTEGRITATE ȘI UMILINȚĂ	65
REZUMATUL CAPITOLULUI 2	68
CAPITOLUL 3: CADRUL, CENTRUL ȘI ESENȚA TEOLOGIEI LUI GORDON FEE	69
INTRODUCERE	69
3.1 SFÂNTA TREIME: CADRUL TEOLOGIEI LUI GORDON FEE.....	69
3.2 HRISTOS: CENTRUL TEOLOGIEI LUI GORDON FEE	76
3.3 DUHUL SFÂNT: ESENȚA TEOLOGIEI LUI GORDON FEE.....	83
REZUMATUL CAPITOLULUI 3	90
CONCLUZII LA PARTEA 1.....	91

PARTEA A DOUA: ICONOMIA DUHULUI SFÂNT ÎN GÂNDIREA LUI GORDON FEE	93
INTRODUCERE LA PARTEA II	93
CAPITOLUL 1: PERSOANA DUHULUI SFÂNT ÎN GÂNDIREA LUI GORDON FEE ...	95
INTRODUCERE	95
1.1 TITLURILE BIBLICE ALE DUHULUI SFÂNT CONFORM GÂNDIRII LUI GORDON FEE	95
1.2 ATRIBUTELE DIVINE ALE DUHULUI SFÂNT CONFORM GÂNDIRII LUI GORDON FEE	97
1.2.1 <i>Omniprezența Duhului Sfânt</i>	98
1.2.2 <i>Omnisciența Duhului Sfânt</i>	101
1.2.3 <i>Omnipotența Duhului Sfânt</i>	105
1.3 ATRIBUTELE PERSONALE ALE DUHULUI SFÂNT CONFORM GÂNDIRII LUI GORDON FEE .	108
1.3.1 <i>Inteligența Duhului Sfânt</i>	110
1.3.2 <i>Sentimentele Duhului Sfânt</i>	112
1.3.3 <i>Voința Duhului Sfânt</i>	113
REZUMATUL CAPITOLULUI 1	115
CAPITOLUL 2: LUCRAREA DUHULUI SFÂNT ÎN GÂNDIREA LUI GORDON FEE.	116
INTRODUCERE	116
2.1 LUCRAREA DE INSPIRAȚIE ȘI DE ILUMINARE A DUHULUI SFÂNT	117
2.2 LUCRAREA DE REGENERARE ȘI NAȘTERE DIN NOU A DUHULUI SFÂNT.....	122
2.3 LUCRAREA DE SFÎNȚIRE A DUHUL SFÂNT.....	125
REZUMATUL CAPITOLULUI 2	142
CAPITOLUL 3: ROADA ȘI DARURILE DUHULUI SFÂNT ÎN GÂNDIREA LUI GORDON FEE	144
INTRODUCERE	144
3.1 ROADA DUHULUI SFÂNT	145
3.1.1 <i>Semnificația, trăsăturile și importanța roadei Duhului</i>	146
3.1.2 <i>Roada Duhului Sfânt: baza eticii creștine și a vieții eclesiale</i>	150
3.2 DARURILE DUHULUI SFÂNT	154
3.2.1. <i>Tipuri de daruri ale Duhului Sfânt</i>	156
3.2.2 <i>Diversitatea, continuitatea și relevanța darurilor Duhului Sfânt</i>	161
3.2.3 <i>Complementaritatea dintre roada și darurile Duhului Sfânt</i>	165
REZUMATUL CAPITOLULUI 3	169
CONCLUZII LA PARTEA A II-A	170
PARTEA A TREIA: UMBLAREA ÎN DUHUL IN GÂNDIREA LUI FEE.....	172
INTRODUCERE LA PARTEA III.....	172
CAPITOLUL 1: UMBLAREA ÎN DUHUL LA NIVEL PERSONAL ÎN GÂNDIREA LUI GORDON FEE	174
INTRODUCERE	174
1.1 TRANSFORMAREA INTERIOARĂ A CREDINCIOSULUI.....	175
1.1.1 <i>Transformarea interioară a credinciosului – Aspecte fundamentale</i>	175
1.1.2 <i>Maturizarea spirituală și dimensiunea eshatologică a vieții în Duhul</i>	181
1.2. UMBLAREA ÎN DUHUL CA COMUNIUNE INTIMĂ CU DUMNEZEU	188
1.2.1 <i>Comuniunea cu Dumnezeu, Puterea și discernământul oferite de Duhul</i>	188
1.2.2 <i>Puterea și discernământul oferite de Duhul</i>	191
1.2.3 <i>Rugăciunea inspirată de Duhul – mijloc de comuniune și transformare</i>	194

1.3. IMPLICAȚII ETICE ȘI MORALE ALE UMBLĂRII ÎN DUHUL	205
1.3.1. <i>Etica pneumatologică a transformării credinciosului</i>	205
1.3.2. <i>Dimensiunea socială a umblării în Duhul</i>	209
REZUMATUL CAPITOLULUI 1	215
CAPITOLUL 2: UMBLAREA ÎN DUHUL LA NIVEL ECLESIAL ÎN GÂNDIREA LUI GORDON FEE	217
INTRODUCERE	217
2.1. UNITATEA ÎN DIVERSITATE ÎN TRUPUL LUI HRISTOS	218
2.1.1. <i>Lucrarea Duhului și koinonia Trupului</i>	218
2.1.2. <i>Sfințirea comunității prin Duhul Sfânt</i>	224
2.2. MISIUNEA BISERICII CA MANIFESTARE A UMBLĂRII ÎN DUHUL LA NIVEL ECLESIAL	229
2.2.1. <i>Călăuzirea Duhului în misiunea eclesială</i>	229
2.2.2. <i>Împărăția lui Dumnezeu și misiunea eclesială</i>	233
2.3. RADA ȘI DARURILE: ECHILIBRUL PERIHORETIC ÎN TEOLOGIA LUI GORDON FEE	236
2.3.1. <i>Rada Duhului și formarea caracterului creștin</i>	236
2.3.2. <i>Darurile Duhului și dinamica slujirii în comunitate</i>	240
2.4. UMBLAREA ÎN DUHUL ȘI TRANSFORMAREA RELAȚIILOR INTERPERSONALE	250
2.4.1. <i>Transformarea relațiilor prin Dragoste, Iertare și Empatie</i>	250
2.4.2. <i>Empatia, slujirea și reconcilierea în Duhul</i>	253
REZUMATUL CAPITOLULUI 2	257
CAPITOLUL 3: UMBLAREA ÎN DUHUL LA NIVEL SOCIAL ÎN GÂNDIREA LUI GORDON FEE	259
INTRODUCERE	259
3.1. UMBLAREA ÎN DUHUL ȘI DIACONIA BISERICII ÎN SOCIETATE	260
3.1.1. <i>Proclamarea Evangheliei și Slujirea Socială</i>	260
3.1.2. <i>Umblarea în Duhul și Implicarea Socială a Bisericii</i>	264
3.2. UMBLAREA ÎN DUHUL ȘI PROMOVAREA DREPTĂȚII SOCIALE	269
3.2.1. <i>Responsabilitatea Socială și Dreptatea în Duhul Sfânt</i>	269
3.2.2. <i>Dreptatea Socială în Viziunea Eshatologică a Împărăției lui Dumnezeu</i>	274
3.3. PACEA, RECONCILIAREA ȘI MĂRTURIA PUBLICĂ ÎN UMBLAREA ÎN DUHUL	277
3.3.1. <i>Pacea ca Forță Activă în Comunitatea Creștină și Reconcilieri Sociale</i>	277
3.3.2. <i>Mărturia Publică a Bisericii în Umblarea în Duhul</i>	284
REZUMATUL CAPITOLULUI 3	287
CONCLUZII LA PARTEA A III-A	289
CONCLUZII GENERALE	290
CONTRIBUȚII ORIGINALE ALE CERCETĂRII	294
BIBLIOGRAFIE	296

INTRODUCERE

Relevanța temei

Tema acestei teze este umblarea în Duhul în gândirea lui Gordon Fee, înțeleasă ca un concept trinitar, biblic și aplicabil, cu implicații etice, pneumatologice și eclesiale. Într-un context marcat de fragmentare teologică, relativism spiritual și separare între doctrină și trăire, această temă oferă o viziune profund ancorată în Scriptură și adaptabilă nevoilor reale ale Bisericii. Conceptul de „umblare în Duhul”, deși frecvent utilizat în discursul penticostal, este adesea vag sau supra-spiritualizat. Lucrarea de față își propune să demonstreze că această umblare este o realitate profund biblică și aplicabilă vieții credincioșilor, regăsită în epistolele pauline, și oferă un cadru de formare spirituală matură.¹ *Această perspectivă justifică aprofundarea temei atât din punct de vedere biblic, cât și aplicativ. Pentru a înțelege importanța acestei abordări, este necesar să analizăm contextul actual al Bisericii.*

În ultimele decenii, spațiul teologiei creștine a fost tot mai mult provocat să regândească raportul dintre credința confesată și viața trăită, dintre proclamarea adevărilor doctrinare și aplicabilitatea lor în viața personală, comunitară și socială. Într-un context marcat de relativism moral, individualism spiritual și criză de autoritate în sfera eclesială, tema umblării în Duhul capătă o semnificație aparte.² Aceasta nu este doar o expresie poetică sau o formulă spirituală des întâlnită în discursul penticostal, ci o chemare profundă la o viață creștină trăită în sfințenie, discernământ și ascultare activă de voia lui Dumnezeu.³

Umblarea în Duhul presupune mai mult decât simpla afirmare a unei apartenențe doctrinare sau participarea la experiențe carismatice. Ea invită la o transformare profundă, la o relație vie și continuă cu Duhul Sfânt – o relație care se manifestă prin roada Duhului, printr-o etică vizibilă și prin implicare activă în comunitate și societate.⁴ Într-o vreme în care viața spirituală este adesea înțeleasă în termeni de experiență individuală sau spectacol religios, revenirea la o viziune biblică asupra umblării în Duhul devine esențială pentru credibilitatea și autenticitatea Bisericii.⁵

¹ Răzvan Mihăilă, *Spiritualitatea biblică și viața de sfințenie în contextul contemporan* Oradea: Editura Betania, 2020, pp. 41-44.

² Doru Costache, *Viața în Hristos. Elemente de spiritualitate ortodoxă*, Iași: Editura Doxologia, 2017, pp. 65-69.

³ Gordon D. Fee, *Paul, the Spirit, and the People of God*, Peabody, MA: Hendrickson Publishers, 1996, pp. 5-6.

⁴ Gordon D. Fee, *Paul, the Spirit, and the People of God*, Grand Rapids, MI: Baker, 2011, p. 23. Vezi și Herman Ridderbos, *Paul: An Outline of His Theology*, Grand Rapids, MI: Eerdmans, 1997, p. 205.

⁵ Gordon D. Fee, *God's Empowering Presence: The Holy Spirit in the Letters of Paul*, Peabody, MA: Hendrickson Publishers, 1994, pp. 388-395.

În mod special, tradițiile penticostale, care pun accent pe prezența și lucrarea Duhului Sfânt, se află într-un punct de inflexiune. Pe de o parte, ele oferă un cadru viu pentru experimentarea prezenței divine; pe de altă parte, riscă, uneori, să neglijeze dimensiunea formativă a spiritualității – acea maturizare care implică formarea caracterului, disciplina spirituală și echilibrul dintre daruri și roade.⁶ În această tensiune se conturează nevoia unei teologii coerente și profunde a umblării în Duhul, care să ofere un răspuns integrator atât pe plan doctrinar, cât și existențial.⁷

Conceptul de „umblare în Duhul” își are rădăcina în expresii scripturale profunde, în special în epistolele pauline, unde este asociat cu transformarea etică și maturizarea spirituală a credinciosului.⁸ Apostolul Pavel afirmă în Galateni 5:16: „*Zic dar: umblați cârmuiți de Duhul și nu împliniți poftele firii pământești*”, iar în versetul 25 adaugă: „*Dacă trăim prin Duhul, să și umblăm prin Duhul.*” Aceste versete exprimă o realitate profundă. Existența creștină este marcată de o călăuzire constantă, de o orientare continuă spre Dumnezeu, mijlocită de lucrarea activă a Duhului Sfânt în viața interioară a credinciosului.⁹

Umblarea în Duhul nu este un eveniment izolat, ci un proces dinamic care presupune o mișcare continuă între convertire, sfințire și slujire.¹⁰ Este vorba despre o dimensiune existențială, în care credinciosul nu doar primește Duhul Sfânt, ci colaborează cu El, într-un parcurs de transformare etică și de conformare la imaginea lui Hristos (Romani 8:4, 14; Efeseni 5:2; Coloseni 2:6).¹¹ Astfel, viața spirituală nu este autonomă, ci dependentă și modelată de această prezență vie și personală.¹²

De-a lungul istoriei Bisericii, interpretarea umblării în Duhul a oscilat între accente mistice, morale și doctrinare. Părinții Bisericii au vorbit despre viața în Duhul ca despre o participare la viața divină, descrisă adesea în termeni de urcuș spiritual neîntrerupt și apropiere progresivă de Dumnezeu.¹³ Tradiția monastică, în special prin scrierile lui Ioan Casian, a înțeles umblarea în Duhul ca o disciplină spirituală continuă, care implică vigilență interioară, post,

⁶ Greg L. Bahnsen, *Theonomy in Christian Ethics*, Nutley, N.J: The Craig Press, 1977, pp. 160-161.

⁷ Gordon D. Fee, *Listening to the Spirit in the Text*, Grand Rapids, MI: Eerdmans, 2000, pp. 14–16.

⁸ Gordon D. Fee, *Paul, the Spirit, and the People of God*, p. 34.

⁹ Fee, *Paul, the Spirit, and the People of God*, pp. 89-90. De asemenea, Brook, B. *Christian Ethics in a Technological Age*, Grand Rapids: William B. Eerdmans Publishing Co., 2010, pp. 1-30.

¹⁰ Emil Bartoș, *Teologie și spiritualitate. O abordare din perspectiva evanghelică*, Oradea: Cartea Creștină, 2003, p. 152.

¹¹ Fee, *God's Empowering Presence*, pp. 475–480.

¹² Gordon D. Fee, *Galatians*, Blandford Forum, UK: Deo Publishing, 2007, p. 88.

¹³ Gregory of Nyssa, *The Life of Moses*, trans. Abraham J. Malherbe and Everett Ferguson, New York: Paulist Press, 1978, pp. 115–116.

ascultare și discernământ.¹⁴ În mistica occidentală, umblarea în Duhul este redată ca o comuniune interioară, născută din iubirea reciprocă dintre Dumnezeu și suflet, așa cum o arată scrierile lui Ioan al Cruci.¹⁵

În contextul Reformei, accentul s-a mutat pe justificare și regenerare, în timp ce tradițiile evanghelice și penticostale contemporane au corelat umblarea în Duhul cu botezul cu Duhul Sfânt și cu manifestările carismatice. Cu toate acestea, puține tradiții teologice au reușit să integreze coerent toate dimensiunile biblice ale acestei realități: soteriologică, etică, eclesiologică și escatologică.¹⁶ Fragmentarea acestor dimensiuni a dus fie la supraspiritualizarea conceptului, fie la reducerea lui la o simplă disciplină morală. În acest peisaj teologic fragmentat, contribuția lui Gordon Fee devine deosebit de relevantă, întrucât propune o redescoperire biblică, vie și echilibrată a umblării în Duhul – ca expresie a unei vieți trăite în comuniune activă cu Dumnezeu, în Biserică și pentru lume.¹⁷ Această relevanță teologică nu rămâne izolată în sfera ideilor abstracte, ci devine cu atât mai clară atunci când este analizată în contextul actual al Bisericii

Justificarea

În societatea contemporană, Biserica se confruntă cu o serie de provocări complexe, atât din exterior, cât și din interior. În timp ce secularizarea și relativismul etic contestă valorile tradiționale creștine,¹⁸ în interiorul comunităților credincioșilor se manifestă adesea un dezechilibru între dimensiunea carismatică și maturitatea spirituală. Pe fondul unei dorințe sincere de a experimenta prezența lui Dumnezeu, multe expresii ale spiritualității moderne rămân ancorate într-o orientare predominant emoțională sau spectaculativă, în detrimentul unei vieți de ucenicie constantă, transformare etică și slujire responsabilă.¹⁹

În mod particular în contextul penticostal, se observă uneori o separare între experiența cu Duhul Sfânt și formarea unui caracter modelat de roada Duhului. Darurile spirituale – indispensabile pentru edificarea Bisericii – sunt adesea absolutizate, în timp ce disciplina spirituală, discernământul, autocontrolul sau responsabilitatea morală sunt tratate ca aspecte

¹⁴ Ioan Casian, *Convorbiri duhovnicești*, vol. 1, trad. Pr. Dumitru Stăniloae, București: Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, 1992, pp. 156–159.

¹⁵ Ioan al Cruci, *Cântarea spirituală*, trad. Pr. Vasile Sav, ed. a 2-a, București: Herald, 2012, pp. 39–42.

¹⁶ Fee, *Paul, the Spirit, and the People of God*, pp. 17-19.

¹⁷ Fee, *God's Empowering Presence*, p. 27.

¹⁸ Alister E. McGrath, *Christian Theology: An Introduction*, 6th ed., Oxford: Wiley-Blackwell, 2017, pp. 98–100.

¹⁹ Fee, *Listening to the Spirit in the Text*, pp. 14-15.

secundare.²⁰ Această polarizare a creat în unele comunități o cultură a „darurilor fără roade”, în care manifestarea vizibilă este preferată în detrimentul trăirii profunde.²¹

Nevoia acută a Bisericii de astăzi este o pneumatologie aplicată: o teologie a Duhului care nu se limitează la o doctrină abstractă sau la experiențe carismatice izolate, ci se extinde asupra întregii vieți a credinciosului.²² O pneumatologie care să ofere un cadru coerent pentru sfințenie, pentru relațiile din comunitate, pentru implicare socială, pentru discernerea vocației și pentru mărturia creștină în societate.²³ O asemenea viziune integrează dimensiunea personală, comunitară și escatologică a umblării în Duhul – nu doar ca ideal, ci ca model trăibil, concret și relevant.²⁴

În acest context tensionat, în care Biserica riscă să fie prinsă între formalismul etic și entuziasmul carismatic, este esențială reconfigurarea discursului teologic. Umblarea în Duhul trebuie revalorizată nu ca un limbaj simbolic sau slogan spiritual, ci ca o paradigmă centrală a vieții creștine.²⁵ Doar astfel, mărturia Bisericii poate recâștiga credibilitate și forță transformatoare în societate. Tocmai această nevoie urgentă de integrare între doctrină și trăire face necesară redescoperirea și reinterpretarea conceptului de umblare în Duhul – lucru pe care Gordon Fee îl propune cu o remarcabilă claritate biblică, maturitate teologică și relevanță pastorală.²⁶

În fața acestor provocări teologice și pastorale, devine evidentă nevoia unor voci care să ofere o viziune profund biblică, echilibrată și contextualizată asupra lucrării Duhului Sfânt.²⁷ Teologia contemporană are nevoie de repere care să refuze separarea între doctrină și trăire, între puterea Duhului și roada Lui, între experiență și etică. Una dintre cele mai influente și respectate astfel de voci este Gordon Fee – teolog pentecostal cu un impact major asupra înțelegerii Noului Testament și a pneumatologiei aplicate.²⁸ Contribuțiile sale au oferit o bază solidă pentru o reflecție teologică matură despre ce înseamnă cu adevărat să „umbli în Duhul” și cum poate această realitate să transforme atât individul, cât și comunitatea.²⁹

²⁰ Fee, *Paul, the Spirit, and the People of God*, pp. 100–103.

²¹ Fee, *God's Empowering Presence*, pp. 893–895.

²² Amos Yong, *The Spirit Poured Out on All Flesh: Pentecostalism and the Possibility of Global Theology*, Grand Rapids, MI: Baker Academic, 2005, pp. 80–83.

²³ Wayne Grudem, *Systematic Theology: An Introduction to Biblical Doctrine*, Leicester: Inter-Varsity Press, 2000, p. 8.

²⁴ Fee, *Paul, the Spirit, and the People of God*, pp. 117–119.

²⁵ Fee, *Listening to the Spirit in the Text*, p. 22.

²⁶ Fee, *God's Empowering Presence*, p. 891.

²⁷ Fee, *Listening to the Spirit in the Text*, p. 25.

²⁸ Frank D. Macchia, “The Theological Contribution of Gordon Fee,” *Journal of Pentecostal Theology* 15, no. 2 (2007): 143–147.

²⁹ Fee, *God's Empowering Presence*, pp. 885–886.

În continuare, vom explora reperele biografice și intelectuale care definesc gândirea lui Gordon Fee, analizând opera sa teologică majoră și impactul său asupra Bisericii și gândirii penticostale la nivel global și regional. Această etapă este esențială pentru a înțelege fundamentele teologice pe care se va construi analiza tematică a umblării în Duhul în cadrul lucrării de față. Gordon Donald Fee (1934–2022) este considerat unul dintre cei mai influenți teologi penticostali ai secolului XX și începutului de secol XXI. Recunoscut pentru rigoarea sa exegetică, pasiunea pentru Scriptură și angajamentul față de viața Bisericii, Fee a reușit să contureze o viziune teologică unică.³⁰

Fee prezintă Duhul Sfânt nu doar ca un concept doctrinar, ci ca o realitate vie, experimentată și transformatoare.³¹ Născut într-o familie penticostală din Ashland, Oregon, Fee a crescut în tradiția Adunărilor lui Dumnezeu, o mișcare profund marcată de experiența spirituală directă și de încrederea în lucrarea Duhului.³²

Educația sa teologică a început la Seattle Pacific University și a culminat cu obținerea doctoratului la University of Southern California, unde a realizat o lucrare de referință în critica textuală a Noului Testament. Fee s-a remarcat nu doar ca exeget, ci și ca formator de generații, predând în instituții prestigioase precum Wheaton College, Gordon-Conwell Theological Seminary și Regent College.³³ Această dublă identitate – de cercetător academic și slujitor activ – i-a permis să construiască o teologie profundă, dar accesibilă, capabilă să atingă atât mediul universitar, cât și realitățile pastorale ale Bisericii.³⁴

Ca autor, Fee a fost prolific. Printre lucrările sale de referință se numără: *“God’s Empowering Presence”* – o sinteză monumentală despre Duhul Sfânt în epistolele pauline, *“Paul, the Spirit and the People of God”*, *“Listening to the Spirit in the Text”*, *“Gospel and Spirit”*, dar și comentarii apreciate asupra epistolelor 1 Corinteni, Filipeni și 1 și 2 Tesaloniceni.³⁵ Fee a demonstrat o capacitate remarcabilă de a corela lectura exegetică atentă cu implicațiile trăirii creștine. Pentru el, studiul Scripturii nu era o simplă analiză filologică, ci

³⁰ De Rick Wadholm Jr, *A Reflection on the Influence of Gordon Fee*, The Pneuma Review Journal of Ministry Resources and Theology for Pentecostal and Charismatic Ministries & Leaders, December 16, 2022.

³¹ Macchia, “The Theological Contribution of Gordon Fee,” 145.

³² Fee, *Paul, the Spirit, and the People of God*, pp. xi–xii.

³³ Michael J. Fezell, *How Should We Read the Bible? Interviews with Gordon Fee*, Grace Communion International, 2016, accessed April 1, 2025, <https://www.gci.org/articles/how-should-we-read-the-bible-gordon-fee/>

³⁴ Michael J. Fezell, *How Should We Read the Bible? Interviews with Gordon Fee*, Grace Communion International, 2016, p. 144.

³⁵ Gordon D. Fee, *God’s Empowering Presence: The Holy Spirit in the Letters of Paul*, Peabody, MA: Hendrickson, 1994. Gordon D. Fee, *Paul, the Spirit, and the People of God*, Peabody, MA: Hendrickson, 1996. Gordon D. Fee, *Listening to the Spirit in the Text*, Grand Rapids, MI: Eerdmans, 2000. Gordon D. Fee, *Gospel and Spirit: Issues in New Testament Hermeneutics*, Peabody, MA: Hendrickson, 1991.

un act de ascultare spirituală – o deschidere față de ceea ce Duhul dorește să comunice Bisericii astăzi.³⁶

Deși penticostal prin formare, Fee nu a fost un teolog limitat confesional. El a depășit granițele tradiționale ale curentului său, reușind să influențeze cercetători din multiple denominațiuni. Prin insistența asupra rolului Duhului în tot ce ține de viața creștină – de la justificare, sfințire, daruri spirituale, până la maturizare etică și trăire comunitară – Fee a reconfigurat pneumatologia evanghelică, oferind o alternativă echilibrată față de extremele spiritualismului și ale formalismului.³⁷

În acest context, Gordon Fee face o comparație profundă între Biserică, templu și credincios. El afirmă că Biserica este templul lui Dumnezeu – templul vremurilor din urmă care au sosit acum. Apostolul Pavel folosește în mod constant termenul de creștin sau Biserică pentru a descrie templul lui Dumnezeu, sanctuarul real al prezenței divine. Fee subliniază că Biserica sau credincioșii, ca Trup al lui Hristos, au devenit locuința lui Dumnezeu, o extensie a lui Hristos însuși ca noul templu eshatologic.³⁸ Deoarece Hristos este punctul central în teologia paulină, unirea cu Hristos este un element critic pentru creștini. Această nouă relație între credincios și Dumnezeu, mediată de Hristos, este o experiență transformatoare. Prezența Duhului Sfânt devine aspectul crucial al acestei relații și al convertirii poporului lui Dumnezeu.³⁹

Această lucrare se inspiră tocmai din această moștenire teologică și spirituală. În paginile următoare, vom analiza în profunzime cum înțelege Gordon Fee umblarea în Duhul,⁴⁰ ce fundamente biblice identifică, ce nuanțe etice și eclesiale propune, și în ce fel poate gândirea sa contribui la maturizarea teologiei penticostale, mai ales în contextul românesc actual.

Impactul teologic al lui Gordon Fee depășește cu mult granițele denominaționale ale mișcării penticostale. Prin claritatea exegetică, echilibrul doctrinar și pasiunea pentru trăirea autentică a credinței, Fee a devenit un reper nu doar pentru cercetătorii interesați de Noul Testament, ci și pentru pastori, educatori teologici și lideri spirituali din diverse tradiții.⁴¹ Una dintre cele mai notabile realizări ale sale este modul în care a reconfigurat lectura paulină a

³⁶ Fee, *Listening to the Spirit in the Text*, p. 11.

³⁷ Macchia, "The Theological Contribution of Gordon Fee," 147.

³⁸ Fee, *Paul, the Spirit, and the People of God*, pp. 36-89. Vezi și C. Marvin Pate, *The End of the Age has Come: The Theology of Paul*, Grand Rapids, Zondervan, 1995, p. 150.

³⁹ Fee, *God's Empowering Presence*, p.854.

⁴⁰ Fee, *God's Empowering Presence*, p. 801.

⁴¹ Fee, *Galatians*, pp. 200-246

Duhului Sfânt, scoțând-o din sfera strict doctrinară și readucând-o în centrul vieții creștine, ca forță activă de regenerare, discernere și sfințire.⁴²

Fee a demonstrat că pentru Pavel, Duhul Sfânt nu este un subiect marginal sau adițional, ci o realitate vitală, prezentă de la începutul până la sfârșitul vieții creștine. Prin lucrarea sa *God's Empowering Presence*, el a sintetizat peste 900 de pagini de analiză exegetică în jurul unui singur argument esențial: că Duhul nu este o categorie teologică secundară, ci cadrul în care întreaga existență creștină se desfășoară. Această viziune a dus la o reevaluare a pneumatologiei în cercurile evanghelice, provocând atât gândirea academică, cât și practica eclesială.⁴³

Pe plan academic, Fee este considerat unul dintre cei mai competenți critici textuali ai Noului Testament. A colaborat la ediții importante ale Bibliei, cum ar fi New International Version (NIV), și a scris comentarii care sunt utilizate atât în universități teologice cât și în seminarii conservatoare și carismatice.⁴⁴ Abordarea sa hermeneutică a fost modelată de o profunzime spirituală autentică: pentru Fee, interpretarea textului nu putea fi separată de lucrarea Duhului care îl inspirase.⁴⁵ Această convingere l-a făcut să fie respectat atât în cercurile academice seculare, cât și în cele confesionale.

În același timp, influența lui asupra Bisericii este deosebit de vizibilă în modul în care a reușit să corecteze tendințele dezechilibrate ale anumitor curente carismatice. Într-un timp în care accentul pe daruri spirituale risca să eclipseze maturizarea morală și responsabilitatea eclesială, Fee a reafirmat necesitatea ca darurile să fie întotdeauna însoțite de roada Duhului.⁴⁶ Pentru el, o teologie autentică a Duhului nu poate ignora formarea caracterului, discernerea vocației și slujirea responsabilă în comunitate.⁴⁷ În acest sens, el a avut un rol profetic în redirecționarea mișcării penticostale spre un echilibru între experiență și etică.

Multe Biserici au început, prin influența directă sau indirectă a lui Fee, să revalorifice scripturile pauline nu doar ca sursă de doctrine pneumatologice, ci ca ghid practic pentru viața comunitară. Îndemnul paulin de a umbla în Duhul, de a fi conduși de Duhul, de a semăna în

⁴² Roger Stronstad, *The Charismatic Theology of St. Luke*, 2nd ed., Grand Rapids, MI: Baker Academic, 2012, pp. vii–viii.

⁴³ Fee, *God's Empowering Presence*, pp. 6–8.

⁴⁴ Gordon D. Fee, "On the Inerrancy Debate: An Exegetical Perspective," in *Inerrancy and Common Sense*, eds. Roger R. Nicole and J. Ramsey Michaels, Grand Rapids, MI: Baker, 1980, 153–173. Vezi și Fee ca membru al comitetului NIV Translation Center.

⁴⁵ Fee, *Listening to the Spirit in the Text*, pp. 8–11.

⁴⁶ Fee, *God's Empowering Presence*, pp. 427–470, 876–883.

⁴⁷ Fee, *Paul, the Spirit, and the People of God*, pp. 109–112.

Duhul și de a purta roada Duhului a fost reinterpretat în lumina unei spiritualități mature, profund ancorate în viața reală a credinciosului.⁴⁸

În contextul românesc, unde literatura teologică penticostală se află încă în proces de consolidare, opera lui Fee oferă o oportunitate valoroasă de aprofundare și echilibrare. Lucrarea de față își propune tocmai această asumare: de a valorifica, în spațiul limbii române, una dintre cele mai solide și coerente construcții pneumatologice contemporane. Prin analiza detaliată a contribuției lui Gordon Fee, această cercetare urmărește să ofere Bisericii române un cadru biblic și teologic sănătos pentru redescoperirea umblării în Duhul ca stil de viață creștin.⁴⁹

Deși gândirea lui Gordon Fee este recunoscută și apreciată la nivel internațional, în spațiul teologic românesc aceasta rămâne relativ puțin valorificată în mod sistematic. Traducerile scrierilor sale sunt limitate, existând până în prezent doar două titluri disponibile în limba română: unul cu caracter popular și introductiv, iar celălalt de profunzime teologică.⁵⁰

Receptarea ideilor lui Fee în mediul teologic românesc este încă fragmentară. Deși întâlnim mențiuni ocazionale în lucrări de teologie biblică și cursuri de pneumatologie, nu există o teză doctorală care să abordeze în mod dedicat viziunea sa asupra umblării în Duhul și implicațiile ei spirituale, etice și comunitare. Această lacună creează nu doar un gol în bibliografia de specialitate, ci și o oportunitate valoroasă de cercetare contextualizată și aplicată.

În România, mișcarea penticostală a cunoscut o dezvoltare semnificativă în ultimele decenii, devenind una dintre cele mai dinamice confesiuni evanghelice. Cu toate acestea, literatura teologică autohtonă se află încă în proces de consolidare și profesionalizare. Deși există reflecții academice importante asupra doctrinelor fundamentale, pneumatologia – mai ales în dimensiunea ei aplicativă – rămâne adesea tratată fragmentar sau într-un limbaj preponderent devoțional.⁵¹ În această situație, aportul unui teolog precum Gordon Fee devine crucial. Prin rigoarea exegezei sale și prin accentul pe trăirea în Duhul ca realitate continuă, nu doar ocazională,⁵² Fee oferă un model de abordare teologică care poate inspira generații de slujitori, profesori și cercetători români.

⁴⁸ Fee, *Paul, the Spirit, and the People of God*, pp. 101-104.

⁴⁹ Doru Costache, *Viața în Hristos. Elemente de spiritualitate ortodoxă*, Iași: Editura Doxologia, 2017, pp. 65–69.

⁵⁰ Gordon D. Fee, *Pavel, Duhul și Poporul Lui Dumnezeu*, Oradea: Casa Cărții, 2020. Fee, Gordon D., și Douglas Stuart. *Cum să citim Biblia pentru ceea ce este ea cu adevărat*. Traducere de Marius Cruceru. Oradea: Editura Cartea Creștină, 2001. Fee, Gordon D. *Exegeza Noului Testament: O abordare practică*, Traducere de Emanuel Coțac. Oradea: Editura Cartea Creștină, 20022.

⁵¹ Ioan Brie și Ciprian Terinte, *Manualul catehetic al Cultului Creștin Penticostal – Biserica lui Dumnezeu Apostolică din România*, București: Stephanus, 2015, pp. 19–21.

⁵² Fee, *God's Empowering Presence*, p. 471.

Un alt aspect care justifică importanța lucrării de față este nevoia urgentă de echilibrare a discursului spiritual în comunitățile penticostale românești. Se observă adesea o tendință de supracentrare pe manifestările carismatice, în paralel cu o slabă accentuare a formării etice și a maturizării duhovnicești.⁵³ În multe contexte, darurile sunt confundate cu spiritualitatea, iar experiența devine un substitut al uceniciei. În acest sens, redescoperirea gândirii lui Fee despre unitatea dintre daruri și roade, despre cooperarea credinciosului cu Duhul în procesul de transformare morală, poate aduce o clarificare benefică și necesară pentru viața Bisericii.⁵⁴

Lucrarea de față nu își propune doar să prezinte ideile lui Gordon Fee, ci să le contextualizeze și să le coreleze cu realitățile și nevoile concrete ale comunităților penticostale din România. Ea vine ca o propunere teologică solidă pentru o spiritualitate echilibrată, biblic ancorată și deschisă spre maturizare. În același timp, prin forma sa doctorală, lucrarea adaugă o contribuție academică esențială la dezvoltarea unei pneumatologii sistematice în limba română – un domeniu care are nevoie de voci proaspete, analitice și angajate.

În concluzie, gândirea lui Gordon Fee nu trebuie percepută doar ca o contribuție din exterior, ci ca o resursă valoroasă care poate fi adaptată și integrată în contextul românesc. Lucrarea de față își asumă această misiune și propune o punte între reflecția teologică internațională și nevoile reale ale Bisericii locale. Într-o vreme în care Biserica are nevoie nu doar de manifestări ale Duhului, ci și de discernământ, profunzime și echilibru, readucerea în atenție a umblării în

În ciuda progresului remarcabil al teologiei penticostale în ultimele decenii, tema „umblării în Duhul” rămâne adesea insuficient clarificată, atât la nivel doctrinar, cât și practic. Această expresie, frecvent întâlnită în predicarea, literatura devoțională și discursul eclezial, este adesea tratată superficial, fie ca o metaforă spirituală vagă, fie ca sinonim pentru o viață „condusă de emoție” sau „plină de manifestări carismatice”.⁵⁵ În consecință, deși noțiunea de umblare în Duhul are un loc central în limbajul religios al mișcării penticostale, semnificația sa profundă – biblică, etică și comunitară – este rareori explorată în mod sistematic și coerent.

Această lipsă de definiție teologică a generat, în unele cazuri, un dezechilibru în practica spirituală. Se poate observa o tendință de a asocia umblarea în Duhul cu experiențe carismatice intense, în detrimentul dimensiunilor esențiale precum: formarea caracterului, maturizarea spirituală, discernământul și asumarea responsabilității etice.⁵⁶ În comunități în care trăirea

⁵³ Brie și Terinte, *Manualul catehetic al Cultului Creștin Penticostal*, p. 11.

⁵⁴ Fee, *Paul, the Spirit, and the People of God*, pp. 112-115.

⁵⁵ Fee, *Paul, the Spirit, and the People of God*, pp. 15-18

⁵⁶ Fee, *God's Empowering Presence*, pp. 887-889.

creștină este măsurată mai degrabă prin frecvența manifestărilor vizibile decât prin roadele Duhului, umblarea în Duhul este redusă la un eveniment emoțional, nu la un proces continuu de transformare interioară.

În mod paradoxal, deși Biserica penticostală se revendică dintr-o experiență profund pneumatologică, ea se confruntă astăzi cu o criză a pneumatologiei aplicate. În loc să existe o teologie coerentă care să lege botezul cu Duhul Sfânt de formarea etică, de slujirea în comunitate și de implicarea socială, discursul rămâne polarizat: pe de o parte, accentul pe harisme, pe de altă parte, tăcerea sau minimalizarea formării morale.⁵⁷ Această polarizare fragilizează mărturia Bisericii în fața societății, reducând prezența Duhului la spectaculos, în loc să o recunoască în maturitate, ascultare și iubire.⁵⁸

În literatura teologică românească, această tensiune este doar parțial abordată. Deși există lucrări importante în domeniul pneumatologiei, acestea se axează, în general, pe aspecte doctrinare precum botezul cu Duhul Sfânt, darurile spirituale sau lucrarea Duhului în istoria Bisericii. Conceptul de umblare în Duhul, înțeles ca realitate existențială și cadru pentru viața spirituală continuă, este rareori analizat în profunzime. Mai mult, contribuția unor autori internaționali majori – precum Gordon Fee – este slab reprezentată în lucrările academice românești.

Fee atrage atenția asupra acestui vid teologic și propune o abordare integratoare: umblarea în Duhul nu este o alegere opțională pentru credincioși, ci esența vieții creștine. În viziunea sa, Duhul Sfânt nu este doar Cel care dă putere pentru misiune, ci și Cel care regenerează, călăuzește, mustră, formează și transformă.⁵⁹ Prin scrierile sale, Fee arată că Apostolul Pavel leagă umblarea în Duhul de întreaga viață a credinciosului: de relația cu Hristos, de apartenența la comunitatea credincioșilor, de comportamentul etic și de speranța escatologică.

Această cercetare pornește, așadar, de la o problemă teologică majoră: absența unei pneumatologii coerente care să definească umblarea în Duhul ca dimensiune centrală și trăibilă a existenței creștine. În lipsa acestei clarificări, riscul este de a continua separarea între experiența Duhului și transformarea morală, între viața spirituală personală și implicarea în comunitatea eclesială.⁶⁰ Această disociere se regăsește nu doar în teorie, ci și în realitățile

⁵⁷ Corneliu Constantineanu, *The Social Significance of Reconciliation in Paul's Theology: Narrative Readings in Romans*, London: T&T Clark, 2010, pp. 135–138.

⁵⁸ Fee, *Listening to the Spirit in the Text*, pp. 22–24.

⁵⁹ Fee, *God's Empowering Presence*, pp. 850–855.

⁶⁰ Fee, *Paul, the Spirit, and the People of God*, pp. 101–105.

practice ale multor biserici locale – unde se proclamă puterea Duhului, dar se ignoră uneori roada Lui.

Prin urmare, problema de cercetare a acestei lucrări poate fi formulată astfel: *Cum înțelege Gordon Fee umblarea în Duhul în cadrul epistolelor pauline, și în ce măsură viziunea sa poate oferi un model integrator, biblic și contextual, pentru viața spirituală a credinciosului și a Bisericii contemporane?* Această întrebare va ghida întregul demers teologic al lucrării și va permite o explorare riguroasă a implicațiilor pneumatologice, etice și eclesiale ale umblării în Duhul. Pornind de la această problematizare și ipoteză teologică, cercetarea propune următoarele obiective specifice.

Obiectivele detaliate

Scopul fundamental al acestei lucrări este acela de a analiza și sistematiza în mod academic conceptul de „umblare în Duhul” în gândirea teologică a lui Gordon Fee, cu accent pe implicațiile pneumatologice, etice și eclesiologice ale acestei realități.⁶¹ Printr-o lectură atentă a principalelor scrieri ale lui Fee și printr-o confruntare exegetică cu textele pauline relevante, cercetarea își propune să ofere un cadru coerent și aplicabil pentru înțelegerea vieții creștine conduse de Duhul Sfânt – nu ca formulă doctrinară, ci ca experiență vie, integratoare și transfiguratoare.⁶²

În viziunea lui Fee, umblarea în Duhul nu este o expresie metaforică, ci o realitate trăibilă concret, care exprimă dinamica continuă dintre credincios și prezența personală a Duhului în viața sa. Această dinamică implică nu doar disponibilitatea credinciosului de a fi condus, ci și angajamentul său în procesul de sfințire, discernământ și slujire în trupul lui Hristos.⁶³ Tocmai acest echilibru dintre inițiativa divină și responsabilitatea umană este ceea ce cercetarea de față își propune să investigheze și să valorifice.

Astfel, scopul general al lucrării este de a demonstra că gândirea teologică a lui Gordon Fee oferă un model integrator și relevant pentru redescoperirea umblării în Duhul ca paradigmă de viață creștină matură. Acest model se bazează pe interpretarea paulină a prezenței și lucrării Duhului Sfânt și are potențialul de a corecta unele dezechilibre frecvente din spiritualitatea penticostală contemporană, în care accentul cade adesea pe manifestarea carismelor, în detrimentul maturizării morale și comunitare.⁶⁴

⁶¹ Gordon D. Fee, *Galatians: A Pentecostal Commentary*, Blandford Forum: Deo Publishing, 2007, p. 228.

⁶² Fee, *God's Empowering Presence*, pp. 830-834.

⁶³ Fee, *Paul, the Spirit, and the People of God*, pp. 102-106.

⁶⁴ Fee, *Listening to the Spirit in the Text*, pp. 21-22

Pe lângă scopul general, cercetarea urmărește și o serie de obiective specifice, formulate astfel încât să susțină demersul analitic și aplicativ al lucrării:

- a) Identificarea și definirea conceptului de umblare în Duhul în scrierile lui Gordon Fee, în corelație cu fundamentele pauline regăsite în Galateni, Romani, Efeseni și alte epistole relevante.
- b) Analiza raportului dintre darurile Duhului și roada Duhului în gândirea lui Fee, subliniind că autenticitatea vieții spirituale se manifestă prin maturitate etică și slujire responsabilă.
- c) Explorarea dimensiunii trinitare și eshatologice a pneumatologiei lui Fee, evidențiind modul în care umblarea în Duhul este înrădăcinată în dinamica mântuirii prin Hristos și în așteptarea Împărăției.
- d) Evaluarea relevanței teologiei lui Fee pentru contextul penticostal românesc, cu accent pe echilibrarea discursului spiritual, dezvoltarea formării duhovnicești și maturizarea slujirii în comunitățile locale.
- e) Elaborarea unui cadru teologic coerent care, inspirat de Fee, să sprijine liderii, profesorii și credincioșii în trăirea autentică în Duhul.

Obiectivele sunt formulate într-o manieră care permite atât investigarea academică, cât și relevanța practică. Lucrarea nu se adresează doar unui public specializat în studiile biblice sau dogmatice, ci și celor implicați direct în lucrarea pastorală, în învățământul teologic și în viața comunitară a Bisericii. Prin stilul abordat și conținutul urmărit, cercetarea se dorește un instrument de reflecție teologică și formare spirituală pentru toți cei care recunosc importanța centrală a lucrării Duhului Sfânt în viața creștină.

În cele din urmă, această lucrare nu urmărește doar să descrie ce înseamnă umblarea în Duhul, ci să contribuie la o reechilibrare a discursului spiritual: de la o teologie fragmentară sau unilateral carismatică, spre o teologie trinitară, biblică și aplicată, care să ofere orientare și stabilitate în formarea caracterului și în slujirea Bisericii în lumea contemporană.

Ipoteza și obiectivele cercetării

Ipoteza de cercetare care fundamentează această lucrare pornește de la convingerea că în viziunea lui Gordon Fee, „umblarea în Duhul” reprezintă nu doar o realitate mistică sau o expresie carismatică, ci o paradigmă teologică centrală, care unifică viața spirituală, transformarea etică și apartenența comunitară.⁶⁵ Pentru Fee, umblarea în Duhul este expresia

⁶⁵ Fee, *Paul, the Spirit, and the People of God*, pp. 18–21.

trăirii continue în prezența activă a Duhului Sfânt, trăire ce implică participare conștientă, discernământ moral, maturitate spirituală și disponibilitate față de lucrarea lui Dumnezeu în și prin Biserică.⁶⁶

Această ipoteză este ancorată în interpretarea paulină a Duhului Sfânt, în care umblarea în Duhul apare ca o expresie a vieții „în Hristos” și a apartenenței la comunitatea celor răscumparați. Fee subliniază în mod constant, în lucrările sale, faptul că pentru Apostolul Pavel, Duhul nu este o putere impersonală, ci o Persoană divină, activă, prezentă, care însoțește și modelează viața credinciosului în toate dimensiunile sale – personală, etică, liturgică și comunitară.⁶⁷

Pornind de la această ipoteză, cercetarea propune un demers sistematic de investigare a conceptului „umblării în Duhul”, în cadrul operei lui Gordon Fee, urmărind modul în care acesta este conturat exegetic, articulat teologic și aplicat în contextul contemporan. În centrul analizei se află relația dintre Duhul Sfânt și transformarea etică a credinciosului, dar și modul în care această relație este integrată în viața comunitară și în slujirea bisericească.⁶⁸

Pentru a valida ipoteza propusă și a-i urmări implicațiile teologice și eclesiale, cercetarea este orientată în jurul unui set de întrebări fundamentale, dintre care cele mai relevante sunt:

- 1) Cum definește Gordon Fee umblarea în Duhul în cadrul teologiei pauline? – Care sunt textele cheie analizate de Fee în această direcție (ex. Galateni 5, Romani 8, Efeseni 4–5)?
- 2) Care este scopul central al pneumatologiei lui Pavel și ce implicații etice derivă din aceasta, în interpretarea lui Fee? – Cum se leagă Duhul de transformarea morală, roada Duhului și formarea caracterului?
- 3) Ce loc ocupă roada Duhului în viața credinciosului, comparativ cu darurile spirituale? – În ce măsură Gordon Fee propune un echilibru între experiența carismatică și viața etică?
- 4) Cum înțelege Fee colaborarea credinciosului cu Duhul Sfânt în procesul sfințirii și al maturizării spirituale? – Ce rol are voința umană? Ce înseamnă „a semăna în Duhul” (Galateni 6)?
- 5) Cum se reflectă această umblare în Duhul în dimensiunea eclesială și comunitară? – Cum influențează lucrarea Duhului relațiile din Biserică, slujirea și misiunea?

⁶⁶ Claudia Matei, „Pluralismul educațional și predarea valorilor într-o societate multiculturală,” în *Journal for Freedom of Conscience* (2024), 130–145.

⁶⁷ Fee, *God's Empowering Presence*, pp. 837–841

⁶⁸ Fee, *Paul, the Spirit, and the People of God*, pp. 105–108.

- 6) Ce relevanță are această viziune asupra umblării în Duhul pentru contextul penticostal contemporan – în special cel românesc? – Ce corecții aduce? Ce propuneri de maturizare sau echilibrare oferă?

Aceste întrebări permit o investigare profundă a temei, atât din perspectivă exegetică, cât și sistematică. În același timp, ele permit evaluarea contribuției teologice a lui Gordon Fee la înnoirea discursului pneumatologic și la reechilibrarea spiritualității contemporane, în direcția unei vieți trăite cu autenticitate, discernământ și sfințenie sub călăuzirea Duhului Sfânt.

Delimitările cercetării

Metodologia acestei cercetări reflectă specificul unei lucrări teologice sistematice și exegetice, ancorate în analiza textelor biblice, în special pauline, dar și în interpretarea acestora prin prisma contribuției unui autor contemporan relevant: Gordon Fee.⁶⁹ Lucrarea se înscrie în categoria cercetărilor teologice de tip analitic-reflexiv, fiind orientată spre înțelegerea profundă a unui concept cheie – umblarea în Duhul – așa cum este articulat în Noul Testament și reinterpretat într-un cadru sistematic de către Fee.

Demersul metodologic s-a construit pe mai multe paliere. În primul rând, cercetarea a presupus o analiză exegetică a textelor biblice relevante, cu accent pe epistolele lui Pavel, în special Galateni 5:16–25, Romani 8, Efeseni 4–5, și 1 Corinteni 12–14.⁷⁰ Aceste texte formează baza revelatorie pentru înțelegerea conceptului de umblare în Duhul. Abordarea exegetică a fost orientată către înțelegerea contextului istoric, a limbajului original și a intenției autorului biblic, dar întotdeauna în raport cu viziunea pe care Gordon Fee o oferă asupra acestor pasaje.

În al doilea rând, cercetarea a folosit o analiză teologică sistematică aplicată asupra principalelor lucrări ale lui Gordon Fee. Dintre acestea, cele mai relevante pentru tema lucrării sunt: *God's Empowering Presence, Paul, the Spirit and the People of God, Listening to the Spirit in the Text, Gospel and Spirit*, și comentariile sale biblice asupra epistolelor pauline (în special 1 Corinteni). Aceste surse au fost analizate din perspectiva modului în care autorul integrează dimensiunea pneumatologică cu viața etică și cu trăirea comunitară.

Metoda hermeneutică adoptată se încadrează într-un cadru trinitar și narativ, așa cum este specific reflecției teologice moderne influențate de relectura biblică din perspectiva istoriei mântuirii. Astfel, lectura textelor nu s-a făcut izolat, ci în dinamica planului divin revelat în Hristos, lucrat prin Duhul și orientat spre viața comunității eclesiale. Această abordare este

⁶⁹ Fee, *God's Empowering Presence*, pp. 829-835.

⁷⁰ Fee, *Paul, the Spirit, and the People of God*, pp. 26-30.

fidelă stilului interpretativ promovat de Gordon Fee, care refuză fragmentarea Scripturii și insistă asupra unității ei canonice și pneumatologice.

Cercetarea a îmbinat astfel dimensiunea biblică (exegeză) cu dimensiunea sistematică (construcție teologică coerentă) și cu dimensiunea contextual-aplicativă, reflectând nevoile spirituale și eclesiale ale Bisericii penticostale contemporane.⁷¹ Obiectivul nu a fost doar acela de a prezenta ideile lui Fee, ci de a le corela cu realitățile și provocările concrete ale Bisericii, mai ales în contextul românesc, oferind un cadru practic pentru reflecția teologică și slujirea duhovnicească.⁷²

Metodologia cercetării

Alegerea lui Gordon Fee ca autor principal al cercetării nu este întâmplătoare, ci rezultă din mai multe considerente teologice și metodologice. Fee este unul dintre puținii teologi penticostali care combină într-un mod autentic cercetarea exegetică riguroasă cu o sensibilitate profundă față de viața Bisericii și realitățile spirituale ale credincioșilor.⁷³ Spre deosebire de alți teologi sistematici care analizează lucrarea Duhului într-un cadru mai abstract, Fee pornește de la textul biblic și își dezvoltă întreaga construcție pneumatologică din experiența concretă a comunității creștine primare, așa cum este ea surprinsă în epistolele pauline.⁷⁴

Această cercetare nu își propune o abordare comparativă între Fee și alți teologi (de exemplu, Moltmann, Menzies sau Volf), ci o analiză tematică, centrată exclusiv pe înțelegerea umblării în Duhul în cadrul operei sale. Metoda aleasă este deci una tematică și monografică, cuprinzând o investigare internă a ideilor, contextelor și implicațiilor pe care Fee le dezvoltă. Această alegere oferă claritate, profunzime și coerență, permițând o explorare detaliată a unui concept esențial, fără devieri sau generalizări forțate.

Sursele utilizate în cadrul lucrării sunt de două tipuri: sursele primare, reprezentate de scrierile lui Gordon Fee (lucrări monografice, comentarii biblice, articole), și sursele secundare, adică lucrări de teologie sistematică și exegeze care analizează sau completează ideile lui Fee, dar și articole relevante din domeniul pneumatologiei și eticii creștine. Pentru o prezentare cronologică a lucrărilor esențiale ale lui Gordon Fee utilizate în această cercetare, vezi Anexa 1.ⁱ

⁷¹ Fee, *Listening to the Spirit in the Text*, pp. 19-22.

⁷² Uniunea Penticostală – Biserica lui Dumnezeu Apostolică din România, *Monografia Cultului Creștin Penticostal*, București: Editura Uniunii Penticostale, 2006, pp. 127-130.

⁷³ Fee, *Listening to the Spirit in the Text*, pp. 10-13.

⁷⁴ Fee, *God's Empowering Presence*, pp. 831-833.

De asemenea, textul biblic rămâne fundamentul ultim al oricărei reflecții. De aceea, analiza exegetică a textelor pauline a fost realizată nu doar din perspectiva teologică a lui Fee, ci și prin compararea acesteia cu sensul original al pasajelor, astfel încât cititorul să poată evalua coerența și fidelitatea interpretării propuse.⁷⁵

Metodologia folosită evită o abordare pur dogmatică sau confesională, preferând un model biblic-narativ care respectă unitatea canonului și dinamica lucrării Duhului în istoria mântuirii. Se urmărește un fir narativ pneumatologic care începe cu lucrarea regeneratoare a Duhului, continuă cu înnoirea etică și se desăvârșește în slujirea comunitară și misiunea eclesială.⁷⁶

În ceea ce privește limitele metodologice, cercetarea nu a inclus o componentă empirică (ex. sondaje, observații pastorale sau interviuri), ci a rămas în registrul teologic-interpretativ. Aceasta este o alegere conștientă, care reflectă natura lucrării: un demers de clarificare teologică și biblică, destinat aprofundării doctrinei și formării spirituale. În același timp, această opțiune asigură coerența metodei și rămâne fidelă stilului de lucru propus de Fee însuși. Totuși, această opțiune deschide și oportunitatea unor cercetări viitoare care ar putea include componente empirice, cum ar fi interviuri cu lideri spirituali sau analiza discursului pastoral, pentru a observa aplicabilitatea directă a teologiei lui Fee în contextul românesc contemporan.

În concluzie, metodologia acestei cercetări se înscrie în paradigma unei teologii biblice aplicate, centrate pe textul sacru și articulată în jurul unui autor relevant și profund. Ea combină rigoarea academică cu sensibilitatea spirituală și propune o reflecție teologică vie, capabilă să slujească atât mediul universitar, cât și Biserica – locul în care umblarea în Duhul își găsește expresia deplină.

Plecând de la acest cadru metodologic și teoretic, devine important să subliniem contribuția personală pe care această lucrare o aduce domeniului. Lucrarea de față este structurată în mod logic și progresiv, urmând o ordine tematică menită să conducă cititorul de la fundamentele biografice și teologice ale lui Gordon Fee, la dezvoltarea pneumatologiei sale, și, în final, la aplicarea conceptului de umblare în Duhul în contextul vieții personale, eclesiale și sociale. Structura tezei reflectă intenția de a surprinde atât adâncimea academică, cât și aplicabilitatea pastorală a subiectului.

⁷⁵ Fee, *Listening to the Spirit in the Text*, pp. 9-12.

⁷⁶ Fee, *God's Empowering Presence*, pp. 842-845.

Structura tezei

Lucrarea este structurată în trei părți majore, fiecare alcătuită din câte trei capitole. Acestea urmăresc o progresie teologică coerentă, de la contextualizarea biografică și teologică a autorului analizat, spre fundamentarea doctrinară a pneumatologiei pauline, culminând cu aplicarea conceptului de „umblare în Duhul” în viața personală, comunitară și socială. Această arhitectură tematică este fidelă viziunii lui Gordon Fee, care nu separă niciodată teologia de trăire, doctrina de experiență și cercetarea biblică de viața Duhului.

Partea I – Repere biografice și teologice ale lui Gordon Fee

Această parte are rolul de a oferi un cadru hermeneutic necesar pentru înțelegerea gândirii teologice a lui Gordon Fee. Ea urmărește conturarea unui portret al unui teolog format la confluența dintre experiența carismatică autentică și rigoarea exegezei academice, între focul trăirii și disciplina cercetării. În această secțiune sunt analizate:

Capitolul 1 prezintă biografia spirituală și academică a lui Fee, evidențiind felul în care tradiția penticostală din care provine, marcată de prezența vie a Duhului Sfânt, a fost integrată într-o viziune teologică matură și biblic ancorată. Este subliniată capacitatea sa de a păstra fidelitatea față de dinamica Duhului, în timp ce construiește un cadru exegetic și metodologic riguros.

Capitolul 2 abordează poziționarea sa teologică – în special angajamentul profund față de autoritatea Scripturii, perspectiva trinitară a mântuirii și accentul constant pe interiorizarea practică a adevărului revelat. Fee este un teolog care refuză disocierile artificiale dintre dogmă și viață.

Capitolul 3 analizează moștenirea intelectuală și influența durabilă a lui Fee în spațiul teologiei penticostale și evanghelice. Sunt urmărite principalele contribuții exegetice, mai ales asupra corpusului paulin, și modul în care acestea au influențat redescoperirea unui model biblic de viață în Duhul.

Această primă parte funcționează ca o introducere integratoare în viziunea teologică a lui Gordon Fee, oferind premisele necesare pentru o abordare tematică, biblică și contextualizată a pneumatologiei sale.

Partea a II-a – Iconomia Duhului Sfânt în gândirea lui Gordon Fee

Această secțiune este nucleul doctrinar și exegetic al tezei și cuprinde analiza sistematică a pneumatologiei lui Fee, cu accent pe rolul Duhului în viața credinciosului, în comunitate și în etică. Lucrarea urmărește să evidențieze modul în care Fee construiește o

pneumatologie vie, ancorată biblic, profund trinitară și în mod esențial aplicabilă vieții comunitare.

Capitolul 1 analizează Persoana Duhului Sfânt ca realitate divină activă și personală în viața credinciosului. Fee respinge o conceptualizare impersonală sau pur funcțională a Duhului, insistând pe participarea Sa vie, trinitară și relațională în viața credinciosului.

Capitolul 2 detaliază lucrarea Duhului: de la regenerare și sfințire, până la inspirație, călăuzire, discernământ și echipare pentru slujire. Este evidențiat modul în care Fee integrează lucrarea Duhului în întreaga economie a mântuirii și în procesul de maturizare etică a comunității credincioșilor.

Capitolul 3 tratează în mod distinctiv raportul dintre roada și darurile Duhului, o temă centrală în contribuția teologică a lui Gordon Fee. El subliniază că dragostea – considerată roada supremă a Duhului (cf. Gal. 5:22) – oferă criteriul etic esențial în care se pot manifesta în mod autentic darurile spirituale. În acest context, Fee propune un cadru de echilibru și discernământ: darurile nu pot fi izolate de caracterul credinciosului, iar validarea lor se face prin eficacitatea roadei.

Această parte aduce cea mai solidă și complexă contribuție teologică a lucrării, ancorând conceptul de *umblare în Duhul* în realitatea revelată a Scripturii și în dinamica transformatoare a vieții eclesiale. Fee oferă o alternativă coerentă și profundă unei spiritualități deformată de spectacol, reafirmând centralitatea caracterului format și a iubirii ca expresii autentice ale prezenței Duhului

Partea a III-a – Umblarea în Duhul: Aplicații personale, eclesiale și sociale

Ultima parte a lucrării are un caracter aplicativ și pastoral pronunțat, propunând o transpunere coerentă a conceptului de „umblare în Duhul” într-un model de viață trăibil, echilibrat și contextualizat. În viziunea lui Fee, viața în Duhul nu este o opțiune avansată a spiritualității creștine, ci o condiție esențială a maturizării etice, a discernământului spiritual și a participării active la viața comunității. Această parte este dedicată explorării concrete a felului în care pneumatologia lui Fee poate transforma atât viața individuală, cât și structura și mărturia comunităților credincioșilor.

Capitolul 1 abordează dimensiunea personală a umblării în Duhul, în termeni de transformare interioară, formare a caracterului și maturizare în ascultarea activă față de Dumnezeu. Fee propune o înțelegere existențială a vieții spirituale: nu doar convertirea inițială, ci trăirea zilnică în părtășie cu Duhul, marcată de rodirea continuă și discernământ moral.

Capitolul 2 dezvoltă dimensiunea eclesială, unde este analizat modul în care credinciosul este chemat să slujească în Trupul lui Hristos prin daruri spirituale, dar și prin responsabilitate etică și colaborare comunitară. Fee accentuează faptul că darurile nu pot fi despărțite de roade, iar funcționarea sănătoasă a harismelor depinde de maturitatea caracterului. Aici, el insistă din nou că lista darurilor din 1 Corinteni este reprezentativă, nu exhaustivă, ceea ce permite o deschidere responsabilă față de lucrarea Duhului în contexte diverse. O astfel de viziune oferă comunităților pentecostale o direcție clară spre echilibru: carisme trăite în dragoste, discernământ și edificare reciprocă.

Capitolul 3 se concentrează pe dimensiunea socială și publică a umblării în Duhul. Fee pledează pentru o Biserică implicată activ în lume – în dreptate, misiune și mărturie – dar ancorată într-o spiritualitate care produce caracter, nu doar manifestări. Umblarea în Duhul este astfel văzută ca o chemare la trăire comunitară responsabilă, la angajament social și la prezență profetică în cultură.

Această parte aduce în prim-plan modelul perihoretic propus de Fee, în care Persoana, lucrarea, roada și darurile Duhului se întrepătrund într-o comuniune vie între Dumnezeu și credincios, între individ și comunitate. Este conturat un cadru de viață spirituală în care Biserica devine spațiul în care Duhul formează, călăuzește și trimite – nu în izolare, ci în unitate, discernământ și maturitate. Fee oferă astfel un răspuns echilibrat la polarizările spirituale ale vremii noastre: o pneumatologie trinitară, relațională și profund ancorată în viața reală.

Această ultimă parte are rolul de încoronare practică a cercetării, oferind un model de viață duhovnicească echilibrată, trăibilă și relevantă pentru credincioșii și liderii din Biserica contemporană. În ansamblu, structura lucrării reflectă o mișcare de la context → fundament → aplicare. Fiecare parte se leagă logic de următoarea, iar întregul este construit astfel încât să ofere cititorului nu doar cunoștințe, ci și instrumente reale de reflecție, formare și slujire. Lucrarea de față se înscrie într-un demers teologic necesar și actual. Ea contribuie la reflecția mai amplă despre rolul Duhului Sfânt în viața credinciosului și în misiunea Bisericii.

Într-un context în care spiritualitatea creștină este adesea polarizată – între formalism doctrinar și entuziasm carismatic. Cercetarea aduce o contribuție valoroasă la echilibrarea discursului teologic prin integrarea coerentă a dimensiunilor pneumatologică, etică și comunitară. Această integrare este posibilă prin gândirea lui Gordon Fee, care reușește să depășească limitele abordărilor unilaterale și să propună un model trinitar, biblic și aplicativ de viață în Duhul.

Importanța lucrării constă, în primul rând, în clarificarea conceptului de umblare în Duhul, o expresie des utilizată, dar puțin definită sistematic în literatura teologică românească.

Teza aduce o contribuție unică în acest sens, prin fundamentarea biblică a temei, prin analiza teologică riguroasă a operei lui Fee și prin contextualizarea concluziilor într-o formă accesibilă și aplicabilă pentru lideri spirituali și comunități de credință. Această clarificare este esențială pentru o înțelegere matură a vieții spirituale. Ea contribuie la formarea unei etici creștine coerente, ancorate în lucrarea Duhului Sfânt.

Prin urmare, această introducere conturează cadrul conceptual, teologic și metodologic care fundamentează cercetarea ce urmează și justifică relevanța unei teologii a umblării în Duhul în actualul peisaj eclesial.

ⁱ Lucrări relevante ale lui Gordon Fee utilizate în cercetare

An	Titlu lucrare	Temă centrală
1994	God's Empowering Presence	Teologia Duhului în epistolele pauline
1996	Paul, the Spirit, and the People of God	Trupul lui Hristos și umblarea în Duhul
2001	Gospel and Spirit	Evangelhie și spiritualitate practică
2007	Listening to the Spirit in the Text	Hermeneutică biblică și Duhul Sfânt
2007	Pauline Christology	Cristologie paulină și implicații pneumatologice
2010	Galatians (Pentecostal Commentary)	Exegeză pneumatologică pe Galateni 5 – Umblarea în Duhul
2011	The First Epistle to the Corinthians (NICNT)	Exegeza detaliată pe 1 Corinteni